

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

LÊ THỊ THOA

TIÊU THỦ CÔNG NGHIỆP
Ở HUYỆN KIM SƠN, TỈNH NINH BÌNH
TỪ NĂM 1986 ĐẾN NĂM 2012

LUẬN VĂN THẠC SĨ NHÂN VĂN

Thái Nguyên, 2014

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

LÊ THỊ THOA

TIÊU THỦ CÔNG NGHIỆP
Ở HUYỆN KIM SƠN, TỈNH NINH BÌNH
TỪ NĂM 1986 ĐẾN NĂM 2012

Chuyên ngành: Lịch sử Việt Nam

Mã số: 60.22.03.13

LUẬN VĂN THẠC SĨ NHÂN VĂN

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS. Nguyễn Thị Phương Chi

Thái Nguyên, 2014

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của cá nhân tôi. Các nội dung nêu trong luận văn là kết quả làm việc của tôi và chưa được công bố trong bất cứ một công trình nào khác.

Thái Nguyên, tháng 08 năm 2014

Tác giả luận văn

Lê Thị Thoa

XÁC NHẬN CỦA TRƯỞNG KHOA CHUYÊN MÔN

PGS.TS. Hà Thị Thu Thủy

LỜI CẢM ƠN

Lời đầu tiên, tôi xin gửi lời cảm ơn chân thành tới tất cả các thầy cô giáo trong Khoa Lịch sử, đặc biệt là những thầy cô giáo ở chuyên ngành Lịch sử Việt Nam, những người đã giảng dạy và động viên tôi trong suốt hai năm học vừa qua giúp tôi hoàn thành nghiên cứu và hoàn thiện nghiên cứu đề tài.

Tôi xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc tới **PGS.TS. Nguyễn Thị Phương Chi**, người đã tận tình hướng dẫn, giúp đỡ tôi trong suốt quá trình nghiên cứu.

Qua đây, cũng xin gửi lời cảm ơn tới gia đình và bạn bè tôi, những người đã luôn ở cạnh tôi trong những lúc khó khăn nhất và giúp tôi có được thành quả ngày hôm nay.

Luận văn này là kết quả bước đầu của quá trình nghiên cứu khoa học song do điều kiện năng lực và thời gian còn hạn chế, đề tài nghiên cứu không tránh khỏi những sơ suất, thiếu sót. Rất mong được sự đóng góp, bổ sung của các thầy cô và các bạn để công trình thêm hoàn thiện

Thái Nguyên, tháng 08 năm 2014

Tác giả luận văn

Lê Thị Thoa

MỤC LỤC

Trang

Trang phụ bìa	
Lời cảm ơn	i
Lời cam đoan	ii
Mục lục	iii
Danh mục các bảng.....	iv
MỞ ĐẦU.....	1
1. Lý do chọn đề tài	1
2. Lịch sử nghiên cứu vấn đề.....	2
3. Mục đích, nhiệm vụ, đối tượng, phạm vi nghiên cứu.....	4
4. Nguồn tư liệu và phương pháp nghiên cứu	5
5. Đóng góp của luận văn	6
6. Bố cục của đề tài.....	6
Chương 1. KHÁI QUÁT VỀ HUYỆN KIM SƠN.....	7
1.1 Đặc điểm tự nhiên.....	7
1.1.1. Vị trí địa lý.....	7
1.1.2. Điều kiện tự nhiên.....	9
1.2. Khái quát về quá trình thay đổi địa giới hành chính	15
1.3. Dân cư, nguồn lao động	16
1.4. Tiểu thủ công nghiệp huyện Kim Sơn trước năm 1986	19
Tiểu kết	24
Chương 2. TIỂU THỦ CÔNG NGHIỆP Ở HUYỆN KIM SƠN TỪ NĂM 1986 ĐẾN NĂM 1996.....	26
2.1. Chủ trương, chính sách của Đảng, Nhà nước về TTCN và sự vận dụng của chính quyền địa phương từ năm 1986 - 1996	26
2.2. Tiểu thủ công nghiệp của huyện Kim Sơn từ năm 1986 đến năm 1996	33
2.2.1. Số lượng, cơ sở sản xuất, sản phẩm lao động.....	33

2.2.2. Hình thức tổ chức sản xuất của một số nghề tiểu thủ công nghiệp chủ yếu từ năm 1986 đến năm 1996.....	37
2.2.3. Một số nghề tiểu thủ công nghiệp ở huyện Kim Sơn	42
2.2.4. Các làng nghề tiêu biểu.....	46
Tiểu kết	49

Chương 3. TIÊU THỦ CÔNG NGHIỆP Ở HUYỆN KIM SƠN TỪ NĂM 1996 ĐẾN NĂM 2012.....51

3.1. Chủ trương, chính sách của Đảng, Nhà nước về TTCN và sự vận dụng của chính quyền địa phương từ năm 1996 – 2012.....	51
3.2. Số lượng, cơ sở sản xuất, sản phẩm lao động.....	58
3.3. Về chất lượng sản phẩm	63
3.4. Về thị trường tiêu thụ sản phẩm	66
3.5. Về mối quan hệ trong sản xuất	67
3.5.1. Quan hệ giữa cơ sở sản xuất với quản lý Nhà nước	67
3.5.2. Mối quan hệ giữa chủ, thợ trong sản xuất	69
3.6. Tác động của tiểu thủ công nghiệp đối với sự phát triển kinh tế – xã hội.....	70
3.6.1. Đối với kinh tế	70
3.6.2. Đối với xã hội	72
3.6.3. Đối với du lịch	81
3.7. Những hạn chế của tiểu thủ công nghiệp ở huyện Kim Sơn	82
Tiểu kết	84

KẾT LUẬN.....86

TÀI LIỆU THAM KHẢO 90

PHỤ LỤC

DANH MỤC CÁC BẢNG

Trang

Bảng 1: Thống kê lao động trong độ tuổi theo cơ cấu ngành nghề	18
Bảng 2: Các sản phẩm tiêu thủ công nghiệp của huyện	36
Bảng 3.1: Sản phẩm tiêu thủ công nghiệp chủ yếu của huyện	60
Bảng 3.2: Hoạt động sản xuất kinh doanh của một số làng nghề tiêu biểu năm 2012.....	61
Bảng 3.3: Giá trị sản xuất tiêu thủ công nghiệp trên địa bàn huyện.....	65
Bảng 3.4: Số lượng lao động tham gia sản xuất ở công ty TNHH Đổi Mới	73

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Kim sơn là huyện đồng bằng ven biển nằm ở phía đông nam tỉnh Ninh Bình. Được thành lập vào năm 1829, do nhà Doanh điền sứ Nguyễn Công Trứ lãnh đạo cuộc khẩn hoang mà thành. Đây là vùng nằm trong hạ lưu châu thổ sông Hồng là vùng được thiên nhiên ưu đãi với lượng phù sa bồi đắp lớn và màu mỡ nhất. Vì là vùng đất được hình thành do bồi đắp nên ở đây chủ yếu phát triển kinh tế nông nghiệp với hai cây trồng chính là cây lúa và cây cói.

Ở Việt Nam, các nghề thủ công truyền thống đã có tự lâu đời, đầu tiên là nghề chạm khắc đá, qua thời gian con người cũng đã làm ra các sản phẩm thủ công bằng gỗ, tre, vỏ sò, vỏ ốc, đất, các loại vỏ cây, xương, sừng, ngà, da.. Nhưng lúc này con người chỉ làm những sản phẩm từ những nguyên liệu này để phục vụ cho sản xuất nông nghiệp, cung cấp vật dụng cho sinh hoạt hàng ngày vì thế nó chưa được gọi là *một nghề chuyên nghiệp*.

Cùng với nông nghiệp lúa nước, các nghề tiểu thủ công nghiệp luôn đóng vai trò quan trọng trong đời sống kinh tế, văn hoá, tinh thần ở các vùng nông thôn Việt Nam. Trong xu hướng đổi mới nền kinh tế nông thôn thì sự phát triển của các nghề tiểu thủ công nghiệp có ý nghĩa vô cùng quan trọng trong việc chuyển dịch cơ cấu kinh tế nông thôn đồng thời vẫn giữ gìn và phát triển các giá trị truyền thống của làng quê Việt Nam. Cùng với sự phát triển của tiểu thủ công nghiệp thì làng nghề cũng phát triển và ngày càng mở rộng, đã góp phần giải quyết việc làm cho nông thôn, đặc biệt là tạo cơ hội việc làm cho những người trong độ tuổi và người khuyết tật. Chính vì những tác dụng to lớn mà ngành tiểu thủ công nghiệp đưa lại nên việc duy trì và phát triển tiểu thủ công nghiệp luôn được nhà nước và các cấp chính quyền địa phương quan tâm.

Trong bối cảnh hiện nay, các ngành sản xuất phi nông nghiệp như tiểu thủ công nghiệp, công nghiệp, dịch vụ, ngày càng phát triển. Ở Kim Sơn, nền

kinh tế nông nghiệp có thể mạnh chủ yếu “Với đất đai phì nhiêu, chủ yếu do phù sa bồi tụ, hệ thống thuỷ lợi phát triển nên Kim Sơn là huyện có năng suất lúa cao của tỉnh Ninh Bình; cây cói phát triển mang lại nghề thủ công truyền thống chế biến cói với số lượng lớn, xuất khẩu cói giá trị kinh tế cao...” [4; 15]. Bên cạnh đó, tiểu thủ công nghiệp ở đây cũng được chú trọng bởi nó cũng đã tác động đến đời sống của nhân dân.

Được sự quan tâm của Đảng và Nhà nước cũng như các cấp chính quyền địa phương, cùng với sự phát triển của khoa học kỹ thuật nên tiểu thủ công nghiệp ở Kim Sơn luôn tăng trưởng mạnh và có nhiều đột phá, đã đóng góp lớn cho sự phát triển kinh tế của huyện làm thay đổi đời sống nhân dân và diện mạo xã hội. Chính vì lý do trên tôi đã chọn đề tài “*Tiểu thủ công nghiệp ở huyện Kim Sơn, tỉnh Ninh Bình từ năm 1986 đến năm 2012*” làm đề tài luận văn thạc sĩ của mình.

2. Lịch sử nghiên cứu vấn đề

Từ những chính sách đổi mới toàn diện kinh tế của Đảng ta năm 1986, kinh tế huyện Kim Sơn cũng có nhiều thay đổi đặc biệt là về tiểu thủ công nghiệp.

Những đề tài về tiểu thủ công nghiệp nói chung có thể kể đến: “*Sơ thảo lịch sử phát triển thủ công nghiệp Việt Nam*”, tác giả Phan Gia Bền (Nxb Sử Địa, Hà Nội, 1957). Cuốn sách này đã giới thiệu sơ lược sự phát triển của thủ công nghiệp của nước ta qua các thời kỳ, qua đó chúng ta có thể hình dung được sự phát triển của các ngành thủ công nghiệp ở nước ta và những yếu tố tác động đến sự thay đổi đó.

“*Làng nghề thủ công truyền thống Việt Nam*”, tác giả Bùi Văn Vượng (Nxb Văn Hoá Dân Tộc, Hà Nội 1998). Qua cuốn sách này tác giả đã tôn vinh các nghệ nhân và làng nghề, phổ biến các tri thức văn hoá, kinh tế, kỹ thuật công nghệ của các làng nghề. Bên cạnh đó tác giả còn phân tích đặc điểm của các làng nghề và đưa ra một số biện pháp để bảo tồn các làng nghề thủ công.

“*Nghề thủ công truyền thống Việt Nam và các vị tổ nghề*”, do GS Trần Quốc Vượng chủ biên, (Nxb Văn hoá dân tộc, Hà Nội, 1996). Thông qua cuốn sách các tác giả đã phân tích một số vấn đề về ngành nghề, làng nghề, phố nghề truyền thống ở Việt Nam, sự ra đời của các làng nghề thủ công truyền thống và các vị tổ nghề.

Ngoài ra còn có một số bài viết trên Tạp chí Văn hoá nghệ thuật như: *Về việc nghiên cứu, phục hồi, phát triển hội các ngành nghề truyền thống Việt Nam*, tác giả Trần Quốc Vượng (Tạp chí văn hoá nghệ thuật số 1 năm 1996), *Làng nghề truyền thống và những vấn đề cấp bách đặt ra*, tác giả Tô Ngọc Thanh (Tạp chí văn hoá nghệ thuật số 1 năm 1996).

Đây là nguồn tài liệu quý, giúp tác giả hiểu một cách khái quát nhất về quá trình hình thành và phát triển của tiểu thủ công nghiệp Việt Nam.

Những công trình đề cập trực tiếp đến huyện Kim Sơn có thể kể đến:

Các công trình nghiên cứu của PGS-TS Đào Tô Uyên như: *Công cuộc khẩn hoang thành lập huyện Kim Sơn 1829* (Luận án Tiến Sĩ khoa học Lịch sử, 1991); *Áp Thủ Trung huyện Kim Sơn – tỉnh Ninh Bình ở nửa đầu thế kỷ XIX* (Hội thảo quốc tế Việt Nam học lần thứ 3, Hà Nội, tháng 12/2008); *Những điểm tương đồng và khác biệt giữa nông thôn Việt Nam và nông thôn Hàn Quốc qua khảo sát các làng áp ở Kim Sơn – Ninh Bình thế kỷ XIX* (Hội nghị quốc tế Việt – Hàn, Hà Nội, tháng 1/2009). Đây là những tài liệu quý được nghiên cứu rất công phu và đầy tâm huyết của PGS-TS Đào Tô Uyên, qua đây chúng ta hiểu được cụ thể về quá trình khai hoang lập ra huyện Kim Sơn và những nét đặc trưng về cách thức tổ chức làng áp và việc phân bố ruộng đất ở huyện Kim. Ngoài ra, còn phải kể đến cuốn “*Công cuộc khẩn hoang thành lập huyện Kim Sơn*”, tác giả Đào Tô Uyên, Nguyễn Cảnh Minh, năm 2012. Cuốn sách này đã thể hiện một cách đầy đủ và khoa học về quá trình hình thành huyện Kim Sơn giúp người đọc hình dung được huyện Kim